

1 (1) (2023) 1-8

ASSOS İnsan ve Toplum Bilimlerinde Araştırmalar Dergisi

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/assos>

Açık Erişim

ASSOS Journal of Research in Humanities and Social Sciences

<https://dergipark.org.tr/en/pub/assos>

Open Access

Atarneus Tiranı Hermias ile Platon'un Öğrencilerinin Buluşma Noktası: Assos

Nurettin Arslan¹

¹Arkeoloji Bölümü, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, Türkiye

Makale Bilgisi

Geliş Tarihi: 15 Kasım 2023

Kabul Tarihi: 30 Kasım 2023

Yayın Tarihi: 1 Aralık 2023

Araştırma Makalesi

Öz – Troas'ın güneyinde bir liman kenti olan Assos, Paleolitik Çağ'dan günümüze iskânın devam ettiği antik yerleşmelerden biridir. Antik kaynaklarda pek fazla söz edilmeyen Assos tarihinde, Klasik Çağın sonlarında Platon'un öğrencilerinin buraya gelmeleri önemli bir konudur. Atarneus-Assos bölgesini idare eden Hermias'ın yaşam öyküsü ve Aristoteles ile dostluğu, antik yazarların vurguladıkları bir konudur. Makale MÖ 4. yüzyılın ilk yarısında Troas bölgesindeki siyasi olaylar ile kölelikten tiranlığa yükselen filozof Hermias'ın Aristoteles ile ilişkilerini ele alınmaktadır. Başta Aristoteles olmak üzere Platon'un öğrencileri Skepsisli Kritios, Erastos ve diğerleri Assos'ta bir araya gelerek akademik faaliyette bulunmuşlardır. Başka polisler ve Makedon kralı II. Philip ile Perslere karşı ittifak oluşturan Hermias, Pers kralının görevlendirdiği paralı asker Mentor tarafından tutuklanarak Pers kralına gönderilmiştir. Aristoteles ve arkadaşları bu olayın ardından Assos'tan ayrılmışlardır. Ancak Aristoteles'in üç yıl kaldığı Assos'tan hiç söz etmemiş olmakla birlikte bu dönem hakkında çok kıt bilgiler mevcuttur. Makalede Aristoteles'in entelektüel bir ortamın olmadığı bir polise geliş nedenleri, Assos'taki çalışmaları ve kentten ayrıldıktan sonraki gelişmeler ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler *Aristoteles, Assos, Erastos Eubulos, Hermias, Koriskos, Skepsis, II.Philip, Platon, Proxenus, Xeonkrates*

Meeting Point of Hermias, Tyrant of Atarneus, and Plato's Students: Assos

¹Department of Archaeology, Faculty of Humanities and Social Sciences, Çanakkale Onsekiz Mart University, Çanakkale, Türkiye

Article Info

Received: 15 Nov 2023

Accepted: 30 Nov 2023

Published: 1 Dec 2023

Research Article

Abstract – Assos, a port city in the south of Troas, is one of the ancient settlements inhabited from the Paleolithic to the present day. In the history of Assos, which is not mentioned much in ancient sources, it is an important issue that Plato's students came here at the end of the Classical Age. The life story of Hermias, who ruled the Atarneus-Assos region, and his friendship with Aristotle is a subject emphasized by ancient writers. The article deals with the political events in the Troas region in the first half of the 4th BC, the relations between the philosopher Hermias and Aristotle who rose from slavery to tyranny. Plato's students, especially Aristotle, Kritios of Skepsis, Erastos, and others came together in Assos and carried out academic activities. Hermias, who formed an alliance with other poleis and the Macedonian king Philip II against the Persians, was arrested by Mentor, a mercenary assigned by the Persian king, and sent to the Persian king. Aristotle and his friends left Assos after this incident. However, Aristotle never mentioned Assos, where he stayed for three years, and there is only limited information about this period. The article discusses Aristotle's reasons for coming to a polis where there was no intellectual environment, his studies in Assos, and the developments after he left the city.

Keywords *Aristotle, Assos, Erastos Eubulos, Hermias, Koriskos, Skepsis, Philip The Second, Platon, Proxenus, Xeonkrates*

Edremit Körfezi'nin kuzey ucunda, volkanik bir tepenin yamaçlarında yer alan Assos gerek antik kalıntıları gerekse de doğal güzellikleri ile ülkemiz önemli turizm merkezlerinden biridir. Yunan polisleri arasında iyi korunmuş bir örnek olarak gösterilen Assos, 18.-19. yüzyılda birçok batılı araştırmacı tarafından ziyaret edilmiştir.

Son yıllardaki araştırmalar Assos'taki ilk iskanın Paleolitik Çağ'a kadar uzandığını ortaya koymuştur (Karahan ve Arslan, 2023, s. 1-15). Az sayıda küçük buluntu, kentin Bronz Çağı ve Demir Çağı'na ışık tutsa da bu

¹arslan@comu.edu.tr (Sorumlu Yazar/Corresponding Author)

dönemlere ait mimari kalıntılar henüz tespit edilmemiştir. MÖ 7. yüzyıldaki göç dalgasında Lesbos'un kuzey ucundaki Methymna'dan gelen Aioller Assos'a yerleşmiştir (Strab. Geogr. XIII.1, 58). Bu tarihten itibaren bölgedeki iskân günümüze kadar kesintisiz devam etmiştir.

MÖ 546 yılında Persler, Lidya krallığını ortadan kaldırarak Büyük İskender'in MÖ 334 yılında başlattığı doğu seferine kadar Anadolu'nun büyük bir bölümünü kontrolleri altında tutmuşlardır. Pers kralları egemenliklerindeki toprakları yerel hanedanlarla anlaşma yaparak idare etme yoluna gitmişlerdir. Bu yüzden Anadolu topraklarında Pers kültürü kalıntıları çok zayıftır. Pers egemenliğine rağmen özellikle deniz kıyılarındaki Yunan polisleri varlıklarını devam ettirmişlerdir. (Harita:1) Persler egemenlik altına aldıkları ülkeleri bölgelere ayırarak satrap adını verdikleri valiler ile yönetmişlerdir. Assos'un da yer aldığı Phrygia satraplığı içinde kalan Troas Bölgesi, Daskyleion'da ikamet eden satraplar tarafından idare edilmiştir (Sarıkaya, 2018, s. 72).

Harita 1

Antik Yunan Haritası

Yunan polisleri veya kralın akrabaları olan satraplar, iç karışıkların meydana geldiği dönemlerde Pers kralına karşı ayaklanmışlardır. MÖ 404-366 yılları arasındaki Pers hanedanlığındaki taht kavgaları, MÖ 401 yılında genç Kyros'un Pers kralı olmak için kardeşi kral II. Artaxerxes'e karşı on bin paralı Yunan askeri ile başlattığı başarısız askeri operasyon ve Mısır, Babil ve Fenike'deki ayaklanmalar, krallığı idari ve iktisadi yönden zayıflatmıştır (Judeich, 1892, s. 190; Böckh, 1854, s. 3). MÖ 4. yüzyılın ortalarında Pers kralı III. Artaxerxes'in Fenike, Kıbrıs ve Mısır'daki ayaklanmalara odaklanmasını fırsat bilen Batı Anadolu kıyılarındaki yöneticiler krala karşı ayaklanmışlardır (Wörle, 1981, s. 136-137; Waters, 2014, s.194-195). Troas ve Aiolis bölgelerini idare eden Daskyleion satrapı Artabazos'un gönüllü olarak Makedonya'ya sürgüne gitmesi diğer bir otorite boşluğuna neden olmuştur. Bu kargaşa ortamında bölgedeki tiran ve sülaleler topraklarını genişleterek krallık kurmak için harekete geçmişlerdir (Judeich, 1892, s. 190-220; Ruzicka, 1964, s. 118).

MÖ 414/12-380 yılları arasında Daskyleion satrapı Pharnabazos'un yerine oğlu Ariobarzanes (Debord, 1999, s. 342; Tenger, 1999, s. 140), Pers kralı tarafından Yunanlarla barış anlaşmaları yapmak üzere görevlendirilmiştir. Ariobarzanes MÖ 368 yılında Spartalı Antalkidas ve Atinalı yöneticilerle dostluk

kurmuştur. Ariobarzanes'in Atinalılarla yakın ilişkilerinden endişelenen kral MÖ. 368 yılında onu görevden alarak yerine Pharnabazos'un diğer oğlu II. Artabazos'u atamıştır. Atinalılardan güvence alan Ariobarzanes ve Kappadokya satrabı Datamas MÖ 367 yılında Pers kralına karşı ayaklanmıştır (Judeich, 1895, s. 832). Ariobarzanes'in başlattığı isyan, yönetimi altındaki Troas'daki kentleri de bu olayın içine çekmiştir (Tenger, 1999, s. 141). MÖ 366/5 yılında Assos'a sığınan Ariobarzanes, Pers kralına bağlı Phrygia satrabı Autophradates ve Karya satrabı Mausolos tarafından kara ve denizden kuşatılmıştır. Agesilaos'un Timotheos komutasında 30 gemilik bir filoyu Assos açıklarına göndermesi üzerine satraplar bölgeden ayrılmak zorunda kalmıştır (Judeich, 1892, s. 202; Burn, 2003, s. 378; Arslan ve Rheidt, 2015, s. 135). Ariobarzanes ve Datamas'ın başarıları yeni ayaklanmaları cesaretlendirmiştir (Judeich, 1892, s. 205).

MÖ 360'ların sonlarında Pers kralı II. Artaxerxes'e (hükümdarlığı 404-359/358) karşı isyan eden nüfuslu bazı yerleşimciler kendilerini bağımsız yöneticiler olarak kabul ettirmişlerdir (Ford, 2011, s. 18). MÖ 364 yılında Ariobarzanes, kendisine yardım eden Agesilaos ile Timotheos'a altın, Atina'ya Sestos ve Krithote kentlerini (Debord, 1999, s. 296) ve maddi destek sağlayan Eubulos'a ise Atarneus ve Assos'u vermiştir (Judeich, 1892, s. 208; Trampedach, 1994, s. 68; Gaiser, 1985, s. 18-20).

Eubulos ve kölesi Hermias İda Dağları'nın güneyinde ve Aeolis kıyılarında sınırları tam olarak bilinmeyen küçük bir bölgede egemenlik kurmayı başarmıştır (Böckh, 1854, s. 6; Trampedach, 1994, s. 68). MÖ 4. yüzyılda Troas, Mysia ve Aiolis'te de tiranların varlığı söz konusudur (Berve, 1967, s. 332). Eubulos ve Suidas'a göre Hermias, Bithinya'da doğmuş filozof ve bankerdi (Trapezite: para değiştiren) (Guyot, 1980, s. 207-209; Wörle, 1981, 131-132). Bir süre, satrap Autophradates tarafından Atarneus'ta kuşatılan Eubulos bu tehlikeden büyük miktarda para ödeyerek kurtulmuştur (Arist. polit. II, 4,10; Böckh, 1854, s. 135; Berve, 1967, s. 332-335).

Eubulos, kölesi Hermias'ı Atina'daki Platon'un akademisine göndermiştir. Hermias'ın Atina'ya ne zaman gittiği bilinmemektedir. Ancak tahminen MÖ 350 yılında Atina'dan Atarneus'a dönen Hermias, Eubulos'un ölümünden sonra Atarneus'un tiranı olmuştur (Böckh, 1853, s. 138; Ford, 2011, s. 18; Natali, 2013, s. 33; Arslan ve Rheidt 2015, s. 136). Magneten Demetrios göre Eubulos, Hermias tarafından ortadan kaldırılmıştır (Böckh, 1853, s. 138). Antik yazarlar Hermias ılımlı ve en zalim tiran olarak söz etmektedirler (Wörle, 1981, s. 138; Ford, 2011, s. 17; Natali, 2013, s. 34). Adını ticaret tanrısı Hermes'ten alan Hermias barbar, hadım, para değişimi yapan köle, tiran ve kral olarak tanımlanmıştır (Wörle, 1981, s. 131-132; Ford, 2011, s. 18). Demosthenes MÖ 341 yılında yaptığı II Philip konuşmasında Hermias'ı Atarneus'un kralı olarak isimlendirmiştir (Wörle, 1981, s. 134). Chioslu Teopompus'un mektubunda Hermias için şunları yazmıştır: “[bir hadım (?) olmasına rağmen], çekici bir zevkli adam oldu; ve bir barbar olmasına rağmen, Platon'un takipçileriyle birlikte felsefe yapar; bir köle olarak doğdu, çok pahalıya savaş arabalarıyla Panhellenik oyunlarda yarışıyor.” (Ford, 2011, s. 24). Hermias'ın Panhellenik yarışlara katılmış olması onun Yunan olduğunu ortaya koymaktadır. Yunan yazarların polemiğe girdikleri kişilere barbar demeleri alışıldık bir durumdur (Mulvany, 1926, s. 155; Natali, 2013, s. 37). Eubulos gibi Bitinyalı olan Hermias'ın köle ve hadım olduğu kesindir (Böckh, 1853, s. 136-137). Hermias'ın olasılıkla üçüncü efendisi olan Eubulos ona özgürlüğünü vererek dost/arkadaş olmuştur. Strabon Hermias'ın bir süre Atina'da bulunduğunu ve Platon'un derslerine katıldığını aktarmıştır. Benzer bir beyan Hemippos'un Didymos'unda görülmektedir (Gaiser, 1985, s. 11-13). Platon'un tanışmadığı Hermias hakkında öğrencilerinden bilgi aldığı anlaşılmaktadır (Böckh, 1854, s. 5; Wörle 1981, s. 129-130). Platon'un MÖ. 361/60 tarihinde Sicilya'ya gitmesi nedeniyle Hermias ile tanışması mümkün değildir. Hermias olasılıkla MÖ. 360-350 yılları arasında Atina'da bulunmuştur. Fakat Hermias, Platon'un akademisinde Skepsisli Erastos ve Koriskos, Xeonkrates ve Aristoteles ile yakın dostluk kurmuştur (Wörle, 1981, s. 130). Platon, ölmeden önce altıncı mektubunu öğrencileri Skepsisli Erastos ve Koriskos ile Hermias'a yazmıştır (Jaeger, 1967, s. 112). Hermias'ın tiran olduğu yılda Erastos ve Koriskos'un Atina'dan, Troas bölgesindeki İda Dağı eteklerindeki Skepsis'e döndükleri tahmin edilmektedir (Wörle, 1981, s. 131). Mektupta onlara dostluk ve sevgilerini daha da güçlendirerek filozofik bir yaşam tarzını seçmelerini önermiştir (Wörle, 1981, s.128). Platon Hermias'a, öğrencileri ile yönetimi paylaşmasının onu daha da

güçlendireceğini ifade etmiştir (Chroust,1967, s.29-30; Wörle, 1981, s. 128-129; Scholz, 1998, s.111-112). Köle olarak dünyaya gelen Hermias, felsefeye olan ilgisi, sonradan elde ettiği varlık ve tiranlığı ile Yunanlıların dikkati çekmiştir (Natali, 2013, s. 34).

Aristoteles'in akademiden ne zaman ayrıldığı (Platon'un ölümünden önce mi yoksa sonra mı?) ve ayrılış nedeninin akademinin başına Speusippus'un seçilmesi olduğu kesin olarak bilinmemektedir (Park, 1844, s.61; Natali, 2013, s. 31). Kısa bir süre Atina'da kalan Aristoteles'in MÖ. 348 yılında Makedonya'ya gittiği tahmin edilmektedir. Makedon kralı II. Philip'in Olynthus kentini tahribi sonrasında Atina'daki Makedon düşmanlığı onu buna zorlamış olmalıdır (Ford, 2011, s. 21-22). Aristoteles'in Platon'un öldüğü yıl olan MÖ 348/347'de düzenlenen 108. Olimpiyatlarda, Atarneus tiranı Hermias'ın yanına gelerek üç yıl (MÖ. 347-345) kaldığı bilirse de yaşamının bu yıllar en karanlıktır (Natali, 2013, s. 31-32). Aristoteles'in Batı Anadolu kıyılarında entelektüel ortamdan yoksun ancak dinlemek ve düşünmek için ideal bir kente gelmesi, onun kişisel bağlarına bağlanabilir. Aristoteles ile Hermias'ın Atina'daki dostlukları yanında, Aristoteles'in kişisel bağları onun Atarneus'a daha doğrusu Assos'a gelmesine sebep olmuştur (Natali, 2013, s. 32). Babası öldüğünde Aristoteles'in sorumluluğunu kız kardeşi Arimeste'nin kocası Proxenus üstelenmiş ve onu 17 yaşında Platon'un akademisine göndermiştir (Düring, 1957, s. 263-264; Ford, 2011, s. 23). Aristoteles'in akademiye başlamasında Proxenus'un Platon ile yakın ilişkisi rol oynamıştır. Hakkında fazla bilgiye sahip olmadığımız Proxenus'un Aristoteles'in hayatında önemli yeri olan kişilerle temas halinde olduğu düşünülmektedir (Natali, 2013, s. 11). Atarneuslu eniştesinden dolayı bu kente daha önce gelmiş olması mümkündür. Bir diğer nedeni ise Makedon kralı II. Philip'in Perslere karşı yapmayı planladığı askeri sefer için, Hermias'ın desteğini almak üzere onu elçi olarak göndermiş olabilir (Natali, 2013, s. 34).

Hermias'ın daveti üzerine Aristoteles Xenokrates ile Troas'ın güneyindeki Assos'ta Platon'un diğer iki öğrencisi Erastos ve Koriskos ile ortak bir çalışmalar yapmak üzere bir araya gelmişlerdir. Daha sonra onlara Aristoteles'in öğrencisi Lesboslu Teophratos da katılmıştır (Jaeger, 1967, s. 112). Aristoteles burada Hermias'ın akrabası Pythias ile evlenmiştir (Ford, 2011, s. 23). Olasılıkla tiran, Aristoteles ile akrabalık bağlarını güçlendirmeyi amaçlamıştır (Strab. geogr. XIII, 1, 57; Jaeger, 1967, s. 112). Pythias ile Hermias arasında akrabalık hakkında kızı, torunu, cariyesi, yeğeni, kız kardeşi ve evlatlığı olduğu üzere altı farklı görüş vardır (Natali, 2013, s. 38).

Strabon, Hermias hakkında şu bilgileri aktarmıştır: “*Aristoteles de evliliğinden ötürü, Tiran Hermeias ile meydana gelen akrabalığı nedeniyle burada kalmıştır. Hermeias bir hadımdı ve bir bankerin kölesiydi. Geldiğinde hem Aristoteles'in hem de Platon'un öğrencisi oldu. Dönüşünde evvelce Atarneos ve Assos bölgelerini de ele geçirmiş olan efendisiyle tiranlığı paylaştı ve sonra, Hermeias onun selefi oldu ve hem Aristoteles hem de Ksenokrates'i yanına çağırarak onları himayesine aldı, aynı zamanda kardeşinin kızını Aristoteles ile evlendirdi. O sırada Perslere general olarak hizmet eden Rhodoslu Memnon, Hermias'a sahte bir dostluk göstererek onu hem ziyaret hem de iş bahanesi ile davet etti ve onu tutuklatarak krala gönderdi ve orada asılarak öldürüldü. Filozoflar, Persler tarafından zapt edilen yukarıda adı geçen bölgelerden kaçarak kurtuldular.*” (Strab. geogr. XIII, 1, 57).

Aristoteles, Assos'ta bulunduğu sürede etik üzerine düşüncelerini arkadaşları ile tartışmış ve politika kitabının taslaklarını hazırladığı tahmin edilmektedir (Jaeger, 1967, s. 168, 303). Aristoteles'in hayvanların yaşamı üzerine hazırladığı eserinde Assos ve çevresindeki hayvan türlerinin yer alması çalışmasını bir bölümü burada yazdığını desteklemektedir (Natali, 2013, s. 41-42).

Platon'un öğrencilerinin Assos'ta yaptıkları felsefe konuşmalarına katılan Hermias'ın bunları dikkate aldığı ve uyguladığı düşünülmektedir (Wörle, 1981, s. 132). Hiç şüphesiz Platon'un düşünceleri ve mektubunun da Hermias üzerinde etkisi olmuştur. Akademide dinlediği fikirler ve Aristoteles'in düşünceleri Hermias'ın yetkilerini azaltarak veya paylaşarak ılımlı bir yönetici olmasını sağlamıştır (Wörle, 1981, s. 133; Natali, 2013, s.39).

Hermias filozoflara Assos'ta bir akademi kurma yetkisi vererek, kendisi de filozofik derslere katılmayı amaçlamıştır. Hermias'ın Aristoteles'in etkisi altında "Ruhun Ölümsüzlüğü" adlı bir eseri yazdığı ileri sürülmüştür (Gaiser, 1985, s. 19). Didymos'a göre Hermias, kendisine doğru politik öğütler veren Skepsisli filozoflara Assos kentini hediye olarak vermiştir (Jaeger, 1967, s. 115). Daha sonra Aristoteles, yeğeni Xenokrates ve Assos'un karşı kıyısındaki Lesbos'tan Aristoteles'in öğrencisi Theophrastos onlara katılmıştır (Ford, 2011, s. 23). Hermias, filozofların Assos'ta verdiği topraklardan geçimlerini sağlayarak bir akademi kurmalarını arzu etmiş olmalıdır (Wörte, 1981, s. 135). Philodemos'a göre Hermias, her şeyin üzerinde tuttuğu filozofların birlikte çalışmalarını sağlamak için onlara Assos'u vererek bütün ihtiyaçlarını karşılamıştır (Wörte, 1981, s. 135-136). Platon'un öğrencilerinin Assos'taki akademik faaliyetlerine rağmen Didymos ve Philodemos buna hiç değinmemişlerdir (Wörle, 1981, s. 136).

Assos tiranı Hermias'ın kendini felsefeye adanmış bir kişi olarak Atarneus ve Assos'ta filozoflarla birlikte zaman geçirdiği tahmin edilmektedir. Hermias ılımlı bir diktatör olarak yetkilerinin bir kısmını dostları ile paylaşmış ve politik kararlarda onların da onayını aldığı ileri sürülmektedir. Khioslu tarihçi Theopompos ise, Makedonya kralı II. Philip'e yazdığı mektupta Hermias'ı tehlikeli ve son derece saldırgan biri olarak tanımlamıştır (Ford, 2011, s. 18).

Hermias kendi arzuları ile yönetime dahil olmak istemeyen kentlere karşı askeri hareketlere başvururken iç politikada reformlar yapmıştır. Hermias icraatçı, enerjik ve felsefeye düşkün karakteri ile alışılmadık bir tiran örneğidir. Hermias Platon'un teorik öğretilerine ilgi gösteren bir tiranın ötesine geçerek, Platon'un düşüncelerini uygulamaya çalışmış bir yöneticidir. Hermias verdiği kararları filozoflarla müzakere ederek yönetimi kısmen paylaşma yolunu seçerek monarşiye yönelmiştir. Platon ve Dion'un, Syrakusa'da gerçekleşmeyen ideal devlet yönetimini Küçük Asya'nın batı kıyısında uygulandığı düşünülmektedir. (Wörle, 1981, s. 138; Gaiser, 1985, s. 20; Natali, 2013, s. 40).

Çevredeki hanedanlar ve bağımsız kentlerle ilişkilerini güçlendiren Hermias, Erythrai ile bir ittifak anlaşması imzalayarak, savunma ve ekonomik yönden kendini güvenceye almayı hedeflemiştir (Böckh, 1854, s. 18-25; Judeich, 1892, s. 219; Sarıkaya, 2018, s. 317). Hermias'ın iktidarda olduğu MÖ 350-342 yılları arasına tarihlenen 33 satırlık yazıtta, limanlardan vergi alınmaması ve denizden gelecek tehlikelerden söz edilmesi, Hermias'ın donanma gücüne sahip olduğuna şeklinde yorumlanmıştır (Böckh, 1854, s. 138). Yazıttaki "Hermias ve arkadaşları" ifadesi nedeniyle de onun oligarşik bir yönetim biçimini benimsediği ileri sürülmüştür (Wörle, 1981, s. 133-134, 138). Erastos, Koriskos ve yerel idarecilerin yazıtta geçen Hermias'ın dostları olduğu tahmin edilmektedir. Hermias'ın Aristoteles ve Platon'un öğrencilerinin etkisi altında kalarak zorbalığını biraz yumuşattığı sanılmaktadır (Ford, 2011, s. 19). Ancak Hermias'ın tiranlığının kısa sürede son bulması göz önüne alındığında, Aristoteles ve diğer filozofların Hermias'a tavsiyelerinin işe yaramadığı görülmektedir. Bundan dolayı böyle bir şeyin söz konusu olmadığı ileri sürülmektedir (Natali, 2013, s. 40).

Bu anlaşma dışında Hermias, Makedon kralı II. Philip ile de Pers kralına karşı ortak hareket etmek için görüşmelere başlamıştır (Harding, 2006, s. 124-125). Olasılıkla Anadolu'da Perslere karşı yapılacak operasyonlar için Hermias, II Philip'e topraklarını bir üs olarak kullanmasını önermiş ve bunun karşılığında Perslere karşı koruma garantisi almıştır. Fakat çok kurnaz bir politikacı olan II. Philip aynı zamanda MÖ 343 yılında Pers Kralı ile de barış anlaşması imzalamıştır (Wörle, 1981, s. 137).

Pers kralı Artaxerxes Mısır'daki ayaklanmaları bastırmada gösterdiği üstün başarılarından dolayı paralı bir asker olan Rhodoslu Mentor'un asileri cezalandırması için Hellespontos Phrygia'sına gitmesini emretmiştir. Mentor ve Memnon'un kız kardeşleri Pers asilzadesi Artabazos ile evlenmiştir (Stronk, 2017, s. 271). Artabazos MÖ 363/2'de Hellespontos Phrygia'sı satraplığına atandığında bu iki kardeşi yanına alarak onlara Troas'ın askeri idaresini vermiştir (Ellis-Evans, 2018, s. 38). Pers kralının verdiği görevi yerine getirmek için Troas'a yeniden dönen Mentor, Atarneus'daki Hermias'ı ilk hedef olarak seçmiştir. Mentor'un Hermias'ı tutuklanması konusunda iki farklı görüş vardır. Bunlardan ilki aşırı güç kullanmak yerine hile ve kurnazlıklara başvurmayı tercih ettiği bilinen Mentor, Hermias'ı davet sırasında tutuklamıştır (Ellis-Evans, 2018, s. 39). Aristoteles'in Delphi'de yaptırdığı anıt üzerinde bu durum vurgulanmıştır. Diğer anlatıma göre ise Mentor Atarneus'u

kuşatarak Hermias'ı teslim olmaya ikna etmiş ve ardından tutuklayarak Susa'ya göndermiştir (Böckh, 1853, s. 142). Mentor daha sonra Hermias'ın mührünü kullanarak, kent yöneticilerini yanına davet etmiş ve askeri güç kullanmadan kısa sürede bölgeyi kontrolü altına almıştır (Böckh, 1853, s. 142; Natali, 2013, s. 40; Ellis-Evans, 2018, s. 39-40).

“Rhodoslu Mentor, Hermias'ı tutuklayıp arazilerine el koyduktan sonra, Hermias tarafından her bir bölgeye atanmış görevlileri yerlerinde bıraktı. Bu şekilde güvenlerini kazandığı görevliler daha önce sakladıkları veya güvenli bir yere götürdükleri şeyi tekrar yanlarına alınca, bunları tutukladı ve sahip oldukları her şeyi ellerinden aldı”. (Aristot. oikon. II.28).

Hermias'ın tutuklanması konusunda farklı görüşler vardır. Bazı araştırmacılar Hermias'ın MÖ 342/1 yılında bazıları ise Aristoteles ile Teophratos'un Assos'tan Lebos'a geçtikleri MÖ 345 yılında tutuklanmıştır (Strab. geogr. XIII 1, 57 Wörle, 1981, s. 131). Lesbos'ta öğrencisi ile iki yıl çalışmalarına devam Aristoteles MÖ 342 yılında II. Philip tarafından Büyük İskender'in eğitimini üstlenmesi için Pella'ya davet edilmiştir (Ford, 2011, s. 25; Natali, 2013, s.32).

Pers kralı, sarayındaki işkencelere rağmen Makedonya kralı II. Philip'in planları hakkında bilgi vermeyen Hermias'ın cesareti kralı etkilenmiştir. Kralın onu serbest bırakmaya niyetlendiğinde gören Bagoas ve Mentor, Hermias'ın kendilerinin yerini alacağından korkmuşlardır. Kralı Hermias'ın öldürülmesi konusunda ikna etmişlerdir. Tahminen MÖ 341 yılında öldürülen Hermias dostlarına gönderdiği notta felsefeye yakışmayacak hiçbir şey yapmadığının iletilmesini istemiştir (Wörle, 1981, 137; Natali, 2013, s. 35).

Hermias dostu, evlilikten dolayı akrabası ve hocası olan Aristoteles'i derinden etkilemiş ve onu kalbinin derinliklerinden sevmesine neden olmuştur (Robert, 2007, s. 57). Aristoteles'in Hermias'ın ölümünden sonra Delphi'de Hermias adına boş bir mezar anıt yaptırarak şu metni yazdırmıştır: (Natali, 2013, s. 36)

“Dinsizlik edip mutlu tanrıların yasasını çiğneyerek öldürdü onu Perslerin okçu kralı: Kanlı dövüşte mızrağı ile apaçık üstün gelerek değil, ama onun bir düzenbaza güvenmesinden yararlanarak.”

Bunun dışında Hermias için yazdığı ilahide (*hymne*) yazan (Ford, 2011, s. 1-2; Natali, 2013, s. 35) Hermias'ı tanrılarla eş tuttuğu gerekçesi ile vatandaşı olmadığı Atinalar tarafından dinsizlik davası açılmıştır. Aristoteles ölmeden kısa süre önce davadan kurtulmak için memleketine gitmiştir. (Natali, 2013, s. 37).

Didymos, Hermias'ın küçük reformlarla Aiol kıyılarında büyük sempati toplayarak, egemenlik sınırlarını Atarneus'tan Ida Dağı ve Assos kıyılarına kadar genişlettiği ayrıca çevredeki komşu kentlerin de gönüllü olarak onun idaresi altına girdiklerini aktarmıştır (Jaeger, 1967, s. 115; Wörle, 1981, s. 135). Platon'un ideal devlet yönetim teorisini gerçekleştirmek için Hermias'a ve öğrencilerine yönelik altıncı mektubunu kaleme aldığı daha önce ifade edilmişti (Wörle, 1981, s. 138-139). Üçlü arasında politik bağlantıya karşın sonraki yıllarda Assos'a gelen Aristoteles, olasılıkla öğüt veren bir dost konumundaydı (Wörle, 1981, s. 135). Hiç şüphesiz felsefe tutkunu olan Hermias Platon'un öğrencileriyle birlikte olmaya büyük çaba göstermiştir (Ford, 2011, s. 24). Yunanlılar arasında üne kavuşmuş Hermias'ın karakteri çok tartışmalıdır. Bazı yazarlar onu tiranlar arasında en acımasız ve zalimi olarak anlatmaktadır. Kimi yazarlar ise Platoncularla felsefe yapan, barbar olarak doğmuş bir köle olmasına rağmen festivallere katılan, onurlu, cesur ve ılımlı bir tiran olduğunu aktarmışlardır (Natali, 2013, s. 34). Antik Yunan dünyasında ilginç kişiliği ile dikkat çeken Hermias ile ilgili, beş-on yıl idaresi altında olan Atarneus ve Assos'ta bulunan arkeolojik kanıtlar bir yazıtla sınırlıdır.

Bir köle olarak Atina'daki akademide eğitim alması ve tiran olmasından sonra Aristoteles başta olmak üzere Platon'un öğrencileri ile yakın ilişkisi yüzünden antik yazarları onu dikkate almışlardır. Anadolu kıyısındaki geniş bir bölgeyi yöneten tiran Hermias'ın kendisinin bilge ve meşru bir yönetici olduğunu antik dünyaya göstermek için filozofları el üstünde tuttuğu düşünülmektedir (Ford, 2011, s. 25). Yeni Platoncular, Aristoteles'in hayatıyla ilgili açıklamalarda şöhretine gölge düşürebilecek kısımları göz ardı edilmiştir. Bu nedenle antik çağda kötü bir üne sahip olan Atarneus'lu Hermias ile Aristoteles'in ilişkilerini anlatan kısımların ortadan kaldırıldığı düşünülmektedir (Natali, 2013, s. 128). Aristoteles'in eserlerinde özel hayatına dair

bilgilere yer vermemesine karşın ekonomiyi anlattığı eserinde Hermias'tan kral olarak söz etmiştir (Natali, 2012, s. 38).

Antik Çağ'da kral ve tiranlar kentlerin tanınması ve ün kazanması için saraylarında filozof ve bilim insanlarını toplamışlardır. Özellikle Hellenistik Çağ'da ekonomik bakımdan daha çok güçlenen krallar bunu daha çok teşvik etmişlerdir (Ford, 2011, s. 21).

Yazar Katkıları

Yazar makalenin son hâlini okudu ve onayladı.

Çıkar Çatışması

Yazar çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

Kaynakça

- Aristot. oikon.: Aristoteles, *Oikonomika: Antik Dönemde Ekonomi Kavramı Üzerine, Genel Değerlendirme*. Çev. B. Takmer. İstanbul 2016: Kalbalcı Yayınevi.
- Strab. geogr.: Strabon, *Geographika*. Antik Anadolu Coğrafyası Kitap XII-XIII-XIV. (A. Pekman, Çev.) İstanbul 2000: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Arslan, N. ve Rheidt, K. (2015). Assos im 4. Jahrhundert v. Chr. In Winter, E. ve Zimmermann K. (Eds.) *Zwischen Satrapen und Dynasten Kleinasien im 4 Jahrhundert v. Chr.* (pp. 135-146). Bonn: Dr. Rudolf Habelt.
- Berve, H. (1967). *Die Tyrannis bei den Griechen I*. München: C.H. Beck.
- Böckh, A. (1853). Hermias von Atarneus und Bündniss desselben mit den Erythräern. *Abhandlungen der Königlichen Akademie der Wissenschaften zu Berlin*, 133-157.
- Chroust, A-H. (1967). Plato's Academy: The First Organized School of Political Science in Antiquity. *The Review of Politics*, (29/1), 25-40.
- Chroust, A-H. (1972). Aristotle's Sojourn in Assos. *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte*, (21/2), 170-176.
- Debord, P. (1999). *L'Asie Mineure au ive Siècle (412-323 A.C.) Pouvoirs Et Jeux Politiques*. Bordeaux-Paris-Ausonius: De Boccard.
- Düring, I. (1957). *Aristotle in the Ancient Bibliographical Tradition*. Göteborg: Studia Graeca et Latina Gothoburgensia.
- Ellis-Evans, A. (2018). Memnon and Mentor of Rhodes in the Troad. *The Numismatic Chronicle*, 178, 33-69.
- Ford, A. (2011). *Aristotle as Poet, The Song for Hermias and its Contexts*. Oxford: Oxford University Press.
- Gaiser, K. (1985.) *Theophrast in Assos: zur Entwicklung der Naturwissenschaft zwischen Akademie und Peripatos*. Heidelberg: Winter.
- Guyot, P. (1980). *Eunuchen als Sklaven und Freigelassene in der griechisch-römischen Antike*. Stuttgart: Klett-Cotta.
- Harding, P. (2006). *Didymos on Demosthenes*. Oxford: Clarendon Press.
- Jaeger, W. (1973). *Aristoteles. Grundlegung einer Geschichte seiner Entwicklung*. Berlin: Weidmannsche.
- Judeich, W. (1892). *Kleinasiatische Studien. Untersuchungen Geschichte des IV. Jahrhunderts v.Chr.* Marburg: N. G. Elwertsche Verlagsbuchhandlung.

- Karahan, G. ve Arslan, N. (2023). Assos (Behram) Paleolitik Çağ Araştırmaları. *Höyük*, 11, 1-15.
- Mulvany, C. M. (1926). Notes on the Legend of Aristotle. *The Classical Quarterly*, (20), 3/4, 155-167.
- Natali, C. (2013). *Aristotle: His Life and School*. Princeton-Oxford: Princeton Univ. Press.
- Park, E. A. (1844). Life of Aristotle. *Bibliotheca Sacra and Theological Review*, 1, 39-84.
- Robert, J. P. (2007). *Man and the Word. The Orations of Himerius Translated*. London: University of California Press.
- Ruzicka, S. (1964). The Eastern Greek Word. In Lawrence A. Tritle (Ed.), *The Greek world in the fourth century: from the fall of the Athenian Empire to the successors of Alexander* (pp. 107-136). London: Routledge.
- Sarıkaya, S. (2018). *Anadolu'da Persler Daskyleion Satraplığı*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Scholz, P. (1998). *Der Philosoph und die Politik. Die Ausbildung der philosophischen Lebensform und die Entwicklung des Verhältnisses von Philosophie und Politik im 4. und 3. Jh. v. Chr.* Stuttgart: Steiner.
- Stronk, J. P. (2017). *Semiramis' Legacy The History of Persia According to Diodorus of Sicily*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Tenger, B. (1999). Zur Geographie und Geschichte der Troas. In E. Schwertheim (Ed.), *Die Troas. Neue Forschungen III, Asia Minor Studien 33* (pp.103-180). Bonn: Dr. Rudolf Habelt.
- Trampedach, K. (1994). *Platon, Sie Akademie und die zeitgenössische Politik*. Stuttgart: Franz Steiner.
- Waters, M. (2014). *Ancient Persia. A Concise History of the Achaemenid Empire, 550-330 BCE*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wörle, A. (1981). *Die politische Tätigkeit der Schüler Platons*. Darmstadt Kümmerle: Göppingen.